

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 373.2:372.3:504.06

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15459294>

**Наступність в екологічній освіті дітей дошкільного та молодшого
шкільного віку**

Горопаха Наталія Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської, педагогічний факультет, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5406-1963>

Прийнято: 02.05.2025 | Опубліковано: 18.05.2025

***Анотація:** Проблема наступності в екологічній освіті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку стає дедалі актуальнішою в контексті сучасних освітніх та екологічних викликів. Ранні етапи дитинства є критично важливими для формування відповідального ставлення до природи, оскільки саме в цей період діти набувають перший емоційний і когнітивний досвід взаємодії з довкіллям. Водночас відсутність координації між дошкільною та початковою ланками освіти часто призводить до порушення наступності в екологічному вихованні, що негативно позначається на стійкості та ґрунтовності екологічних знань і поведінки дітей. Збереження та розвиток екологічних цінностей потребує педагогічно виваженої системи взаємодії між*

суміжними освітніми ланками, що ґрунтується на спільних цілях, узгодженому змісті та наступності методів навчання.

Мета статті – розкрити педагогічні умови забезпечення наступності у взаємодії закладу дошкільної освіти та початкової школи в екологічній освіті.

Методи: аналіз наукової літератури – для огляду поточних напрацювань з теми дослідження; узагальнення та систематизація – для представлення отриманих результатів дослідження.

Результати дослідження свідчать, що наступність в екологічній освіті може бути ефективно забезпечена за таких умов: узгодженість змісту екологічної освіти між освітніми ланками; наступність форм і методів педагогічної роботи; професійна взаємодія освітян; створення освітнього середовища, сприятливого для сталого екологічного розвитку. Успішну реалізацію цих умов проілюстровано на прикладі можливої співпраці закладу дошкільної освіти № 56 та загальноосвітньої школи I–III ступенів № 5 Рівненської міської ради, де спільні екологічні проєкти за участю старших дошкільників та учнів перших класів можуть сприяти подальшому поглибленню екологічних знань і формуванню практичних навичок природоохоронної діяльності.

Висновки. Таким чином, наступність в екологічній освіті – це не лише формальний зв'язок між двома етапами освітнього процесу, а складне педагогічне явище, що потребує продуманого планування та співпраці. Запропоновані педагогічні умови слугують підґрунтям для створення цілісної системи екологічного виховання, що дає змогу формувати екологічно свідому та емоційно залучену особистість із перших років життя.

Ключові слова: екологічне виховання, освітнє середовище, педагогічні умови, наступність, педагогічна взаємодія.

Continuity in Environmental Education for Preschool and Primary School Children

Nataliia Horopakha,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Professor T.I. Ponimanska Department of Preschool Pedagogy and Psychology and
Special Education, Faculty of Pedagogy, Rivne State University of Humanities,
Rivne, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5406-1963>

Abstract: *The issue of continuity in environmental education for preschool and primary school children is becoming increasingly relevant in the context of modern educational and environmental challenges. The early stages of childhood are critical for the formation of a responsible attitude towards nature, as it is during this period that children gain their first emotional and cognitive experiences of interacting with the environment. At the same time, the lack of coordination between preschool and primary education often leads to a lack of continuity in environmental education, which negatively affects the sustainability and soundness of children's environmental knowledge and behaviour. The preservation and development of environmental values requires a pedagogically sound system of interaction between related educational institutions, based on common goals, coordinated content and continuity of teaching methods.*

The aim of the article is to reveal the pedagogical conditions for ensuring continuity in the interaction between preschool and primary schools in environmental education.

Methods: *analysis of scientific literature – to review current developments in the field of research; generalisation and systematisation – to present the results of the study.*

The results of the study show that continuity in environmental education can be effectively ensured under the following conditions: consistency of environmental education content between educational links; continuity of forms and methods of pedagogical work; professional interaction between educators; creation of an educational environment conducive to sustainable environmental development. The successful implementation of these conditions is illustrated by the example of possible cooperation between preschool educational institution No. 56 and general education school No. 5 of the Rivne City Council, where joint environmental projects involving older preschoolers and first-grade students can contribute to the further deepening of environmental knowledge and the formation of practical skills in nature conservation activities.

Conclusions. *Thus, continuity in environmental education is not just a formal link between two stages of the educational process, but a complex pedagogical phenomenon that requires careful planning and cooperation. The proposed pedagogical conditions serve as a basis for the creation of a comprehensive system of environmental education that enables the formation of environmentally conscious and emotionally engaged individuals from the earliest years of life.*

Keywords: *environmental education, educational environment, pedagogical conditions, continuity, pedagogical interaction.*

Постановка проблеми. В умовах зростання світових екологічних викликів і посилення потреби в екологічно відповідальній поведінці особливого значення набуває питання наступності в екологічній освіті дітей дошкільного та

молодшого шкільного віку. Цей етап розвитку особистості характеризується високою чутливістю до зовнішніх впливів, інтенсивною емоційною реактивністю, відкритістю та швидким формуванням ціннісних орієнтацій. Таким чином, забезпечення наступності екологічної освіти з раннього дитинства є не лише педагогічною необхідністю, а й соціальним пріоритетом. Наступність виступає фундаментом для поетапного формування екологічно свідомої особистості, даючи змогу зберігати, розвивати та поглиблювати екологічні знання, емоційні переживання та моделі поведінки дітей на всіх освітніх етапах без перерви та регресу. Особливої актуальності це питання набуває в контексті інтеграції українського освітнього простору до європейського [1–2].

Попри теоретичне усвідомлення важливості наступності, на практиці досі існують розбіжності між дошкільною та початковою ланками в змісті, методах і педагогічних підходах до екологічної освіти. Відсутність єдиних стратегій, недостатня взаємодія між установами, різкі зміни освітнього середовища часто призводять до роздробленості екологічного розвитку дитини. Діти, які переходять з закладу дошкільної освіти до школи, часто опиняються в ситуації, коли їхній попередній досвід та інтереси не враховуються або не мають продовження, що може знижувати мотивацію та перешкоджати розвитку екологічної відповідальності. У зв'язку з цим дослідження педагогічних умов і механізмів забезпечення наступності в екологічній освіті є актуальним, оскільки воно безпосередньо впливає на ефективність і стійкість екологічного виховання в найбільш чутливий до впливу період розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті І. П. Краснощока та Т. О. Кравцової [3] висвітлено механізми формування соціальної компетентності підлітків у системі загальної середньої та позашкільної освіти, що, хоча й опосередковано, підтверджує важливість безперервного виховного впливу в

екологічному контексті. Зокрема Г. В. Різак [4] наголошує на необхідності формування екологічної свідомості як ключового компонента гармонійної взаємодії людини з природою, підкреслюючи значення освіти як інструменту сталого розвитку. У праці А. О. Зацаринної, В. О. Коваля та О. Ф. Кислої [5] детально проаналізовано проблеми наступності між дошкільною та початковою ланками освіти в контексті екологічного виховання. Автори зосередили увагу на змістових і методичних аспектах, а також на труднощах у впровадженні узгоджених програм екологічного навчання.

Натомість Л. Луканьова [6] досліджує особливості екологічного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями, звертаючи увагу на потребу індивідуалізації освітнього процесу та адаптації змісту екологічної освіти до особливостей розвитку таких дітей, що також стосується питань наступності в умовах інклюзії. Екологічну освіту в контексті сталого розвитку розглядає А. М. Мартін [7], наголошуючи на важливості інтеграції екологічних знань у загальноосвітній простір та їх послідовного засвоєння з раннього віку. Дослідження О. Маланчук [8] зосереджене на формуванні природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку, окреслюючи ефективні підходи, які мають бути логічно продовжені в початковій школі. У статті П. С. Беседи та М. М. Кононової [9] розглянуто формування екопсихологічної культури молодших школярів як важливого складника екологічної освіти, що забезпечує емоційно-ціннісне сприйняття природи і може слугувати основою для міжрівневої освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий інтерес до теми екологічного виховання дітей, питання забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти залишається недостатньо розробленим. Зокрема бракує поглибленого аналізу

педагогічних умов, що сприяють безперервності екологічного розвитку дитини на межі переходу між освітніми рівнями. Також недостатньо досліджено практичний досвід міжінституційної взаємодії педагогів у сфері екологічного виховання. Саме цим аспектам присвячено запропоновану статтю, що має на меті теоретичне узагальнення і пошук ефективних шляхів забезпечення наступності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати педагогічні умови встановлення наступності у взаємодії закладу дошкільної освіти та початкової школи в контексті екологічної освіти.

Відповідно до мети, перед нами було поставлено такі завдання: проаналізувати наукові підходи до розуміння поняття наступності в освіті; визначити вікові особливості екологічного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; схарактеризувати зміст, форми та методи екологічної освіти на обох рівнях освіти; виявити суперечності та бар'єри в реалізації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти; обґрунтувати педагогічні умови ефективного забезпечення наступності в екологічній освіті дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Екологічна освіта в дитячому віці є одним із найважливіших напрямів сучасної педагогічної роботи, оскільки вона формує засади екологічної свідомості та відповідального ставлення до довкілля. Період від раннього дитинства до початку шкільного навчання є визначальним у формуванні емоційного, когнітивного та ціннісного ставлення дитини до природи. У цьому контексті екологічна освіта в дошкільному та молодшому шкільному віці виконує не лише пізнавальну, а й розвивальну, ціннісну, аксіологічну та поведінкову функції, закладаючи підґрунтя для формування екологічно свідомої особистості.

У дошкільних освітніх закладах освіти головною метою екологічної освіти є ознайомлення дітей зі світом природи у формі, що є емоційно привабливою, розвивальною та наповненою особистісно значущим досвідом. У цьому віці діти пізнають довкілля переважно через чуттєвий досвід, гру та спостереження. Тому зміст екологічної освіти зорієнтований на формування елементарних знань про природу через повсякденний контакт із природними об'єктами, сезонними змінами, а також через нескладні експерименти, догляд за рослинами і тваринами. Важливу роль відіграє інтеграція екологічної тематики в різні види дитячої діяльності – образотворчу, конструктивну, рухову, мовленнєву, що забезпечує природне та емоційно забарвлене засвоєння знань. Вихователі в закладах дошкільної освіти спираються на ігровий, сюжетний і ситуативний підходи, застосування яких активізує емоційну сферу дитини, а також пробуджує допитливість, формує початкові моральні та поведінкові орієнтири щодо ставлення до природи [10].

У початковій школі екологічна освіта набуває більш системного та пізнавального характеру. Її цілі зміщуються в бік розширення знань про природні явища, розуміння екологічних взаємозв'язків, розвитку вміння аналізувати вплив людини на довкілля. Зміст екологічної освіти в початковій школі передбачає структуровану інформацію про компоненти природи, екосистеми, погодні явища, рослинний і тваринний світ, а також заходи з охорони довкілля. Освітні підходи стають більш різноманітними – упроваджуються елементи проєктної діяльності, ведення журналів спостережень, натуралістичні та екологічні екскурсії, екологічні ігри, відбувається інтеграція екологічного змісту не лише в процес вивчення природознавства, що відбувається на сучасному етапі в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а й в такі освітні галузі, як мовно-літературна, математична, технологічна, інформатична, соціальна і

здоров'язбережувальна, мистецька тощо. Учителі починають використовувати більш структуровані дослідницькі методи, заохочуючи дітей ставити запитання, шукати відповіді та рефлексувати щодо власної поведінки та взаємодії з природою.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що діти дошкільного та молодшого шкільного віку суттєво відрізняються в сприйнятті екологічної інформації. Дошкільникам властиве інтуїтивне, емоційне та фрагментарне сприйняття. Вони чутливі до яскравих образів та особистої участі в навчальному процесі. З огляду на це, екологічні матеріали мають бути конкретними, пов'язаними з безпосереднім досвідом і подаватися у формі, що викликає позитивні емоційні реакції. Молодші школярі вже володіють елементарним логічним мисленням, вони здатні порівнювати, узагальнювати та доходити висновків, хоча їхня здатність до абстрагування ще обмежена. Це надає можливість поглиблювати уявлення про причиново-наслідкові зв'язки в природі та розвивати початкову відповідальність за власні дії. Водночас обидві вікові групи потребують багаторазового та різноманітного ознайомлення з екологічним змістом, щоб забезпечити формування стійких ставлень і цінностей [11].

Важливість ранньої екологічної освіти полягає в її довготривалому впливі на світогляд і поведінку дитини, зокрема і на дітей з особливими освітніми потребами. Чим раніше дитина починає сприймати природу як цінність, тим вища ймовірність формування у неї відповідальних звичок і норм екологічної поведінки. Рання екологічна освіта формує емоційно-моральні засади екологічної свідомості, які згодом трансформуються в соціальну відповідальність та особистісну екологічну культуру. Окрім того, чутливість дітей раннього віку до моральних цінностей і соціальних норм робить їх

найбільш сприйнятливими до ідей дбайливого ставлення, відповідальності та взаємозалежності у світі природи.

Питання забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти є ключовою педагогічною проблемою в контексті реалізації ефективної екологічної освіти. Наступність у цьому випадку постає як цілеспрямоване узгодження освітніх цілей, змісту, методів і форм роботи між суміжними освітніми ланками для забезпечення поетапного формування у дітей екологічних знань, цінностей і моделей поведінки. Екологічна освіта вимагає дотримання наступності, оскільки поєднує в собі когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти, які мають послідовно формуватися від раннього дитинства до шкільного віку. Перехід від дошкільної до початкової школи часто демонструє методологічні недоліки, недостатню координацію, різні погляди на роль і функції екологічної освіти, що ускладнює створення єдиної освітньої траєкторії [12, с. 4].

Різні наукові погляди розглядають наступність в екологічній освіті як педагогічний феномен, що забезпечує розвивальну наступність у формуванні екологічного світогляду дитини. З позицій педагогіки розвитку, наступність реалізується через збереження і збагачення досвіду дитини, забезпечення того, щоб знання і ставлення, сформовані в дошкільному віці, не втрачалися, а розвивалися на наступних етапах навчання. Екологічна освіта в цьому контексті має стати загальним простором, де досвід емоційного зв'язку з природою, набутий дитиною в дошкільному віці, трансформується в більш структуроване розуміння екологічних взаємозв'язків у початковій школі [13, с. 111].

Водночас практична реалізація наступності стикається з низкою протиріч і бар'єрів. Однією з головних проблем є неузгодженість змісту освітніх програм. У дошкільній освіті домінує чуттєвий досвід, гра та розвиток емоційно-

ціннісного ставлення, тоді як у початковій школі переважає знаннєве, предметно-орієнтоване навчання. Це створює розрив у педагогічних очікуваннях і результатах: діти, які після дошкільного закладу освіти переходять до школи з добре сформованою емоційною чутливістю до природи, часто не знаходять підтримки і не мають можливості розвивати цей досвід у новому освітньому середовищі. Ще однією перешкодою є недостатня взаємодія між вихователями дошкільних закладів і вчителями початкової школи. Часто відсутній інституційний механізм або мотивація для такої співпраці, що призводить до методичної ізоляції та недостатньої обізнаності про роботу суміжної ланки. Додатковим бар'єром є різка зміна освітнього середовища для дитини, що може знижувати чи навіть пригнічувати ініціативу, допитливість та екологічну чутливість, які були сформовані раніше.

Попри наявні труднощі, існують позитивні приклади побудови практичних моделей наступності, що засновані на інституційній співпраці та спільних педагогічних ініціативах. Наприклад, співпраця між закладом дошкільної освіти № 56 Рівненської міської ради та загальноосвітньою школою № 5 Рівненської міської ради може забезпечити плавний і змістовний перехід між освітніми етапами. У рамках цієї співпраці передбачено залучення 20 вихованців старшої дошкільної групи та 20 учнів першого класу до інтегрованих екологічних заходах протягом навчального року. Це можуть бути екологічні акції (наприклад, висаджування та догляд за зеленими насадженнями на території школи), тематичні тижні («Чиста планета», «Захистимо живе»), а також реалізація спільного екологічного проєкту «Дружба з природою», які охоплюють художні презентації, фоторепортажі та спільні мінідослідження.

У таблиці 1 наведено форми екологічної взаємодії, що можуть здійснюватися між закладами, із зазначенням вікового складу та цілей кожного заходу.

Таблиця 1

Розроблені форми взаємодії між закладом дошкільної та початкової освіти

Вид діяльності	Учасники	Мета діяльності
День посадки («Зелена зона»)	20 дошкільнят та 20 першокласників	Формування відповідальної поведінки в природі
Екологічний тиждень «Чиста планета»	Спільні групи зі змішаними командами	Розвиток навичок екологічного спілкування
Проект «Дружба з природою»	Дошкільнята та першокласники в парах	Формування ціннісного екологічного ставлення до природи
Художня екомайстерня	Групи за інтересами, різновікові	Творча рефлексія екологічних вражень
Екоквест «Знайди і збережи»	Команди зі змішаними ролями (екскурсовод/спостерігач)	Командна робота в розв'язанні екологічних завдань

Джерело: власна розробка автора

Ці заходи створюють умови для взаємного навчання, обміну досвідом і формування почуття приналежності до спільноти, яка дбає про навколишнє середовище. Участь дітей різного віку в спільних формах екологічної освіти

сприятиме не лише зміцненню їхньої екологічної свідомості, а й підтримці емоційного комфорту під час переходу на новий освітній етап.

Впровадження ефективної екологічної освіти з раннього дитинства потребує створення специфічних педагогічних умов, які забезпечують наступність між різними освітніми етапами. Головна мета – створити безперервну і психологічно комфортну освітню траєкторію, у якій екологічний розвиток дитини відбувається природно, послідовно і стабільно. У цьому контексті педагогічні умови є тими рамками, у яких наступність стає не декларативною метою, а практичною реальністю [14].

Однією з ключових педагогічних умов постає наступність змісту екологічної освіти та виховання. Це означає, що знання, цінності та поведінкові орієнтації, сформовані на дошкільному етапі, мають поступово поглиблюватися та розвиватися на початковому рівні без різких переходів і суперечностей. Послідовність має забезпечуватися через єдині тематичні лінії (наприклад, поняття взаємозалежності в природі, відповідальності людини за екологічне благополуччя), неодноразове повернення до раніше засвоєних тем на новому когнітивному рівні, поступове розширення понятійного поля екологічного світогляду дітей. Такий підхід дає змогу не лише закріпити екологічні знання, а й трансформувати розрізнені факти в цілісне розуміння природних явищ, процесів і взаємозв'язків.

Не менш важливою є наступність форм і методів педагогічної діяльності. Дошкільники навчаються переважно через гру, емоційну взаємодію та наслідування, тоді як учнів початкової школи поступово залучають до структурованої пізнавальної діяльності. Проте наступність не означає механічного перенесення форм з одного рівня на інший, а передбачає педагогічну гнучкість та адаптацію. Наприклад, ігрові екологічні сценарії в

дошкільному віці можуть трансформуватися в рольові дослідження в молодших класах, а візуальні розповіді – у проєктне навчання. Такі методи, як спостереження, експерименти з природними об'єктами, екскурсії та творча рефлексія (малювання, розповідь, моделювання), можуть використовуватися на всіх освітніх етапах, поступово ускладнюючись і змістовно поглиблюючись. Роль вчителя тут полягає в тому, щоб спиратися на знайоме дитині та водночас обережно впроваджувати нові формати, які відповідають її навчальним здібностям, що розвиваються [15, с. 89–90].

Ще однією важливою педагогічною умовою є активна взаємодія між педагогами дошкільної та початкової освіти і безперервність їхньої професійної підготовки. Системна співпраця між фахівцями дає змогу узгодити педагогічні очікування, визначити ефективні стратегії викладання та адаптувати кращі практики між закладами. Така взаємодія може передбачати спільне планування екологічних заходів, обмін методичними матеріалами, участь у міждисциплінарних командах, розроблення перехідних програм, які враховують індивідуальні освітні потреби дітей. Для цього програми підвищення кваліфікації педагогів мають містити модулі, зорієнтовані на принципи безперервності екологічної освіти, дитиноцентричні підходи до екологічного розвитку, практичні стратегії інституційної співпраці. Лише за таких умов освітяни зможуть уніфіковано і послідовно підтримувати формування екологічної свідомості дитини на всіх рівнях освіти.

Зрештою, однією з найважливіших педагогічних умов є створення освітнього середовища, що буде сприятливим для безперервного екологічного розвитку дитини. Таке середовище має бути емоційно безпечним, естетично збагаченим, привабливим і фізично обладнаним для підтримки природничих досліджень і діяльності. Воно має охоплювати зелені зони, екологічні куточки,

природні матеріали для ігор та експериментів, наочну екоінформацію та доступні тематичні ресурси. Наступність цього середовища між дошкільними та шкільними закладами освіти сприяє формуванню в дитини відчуття стабільності, впізнаваності екологічних символів та емоційного зв'язку з природою. Окрім фізичного простору, екологічне середовище також охоплює ціннісну атмосферу, міжособистісні взаємини, наявність спільних ритуалів або символів, що пов'язані з турботою про довкілля.

У таблиці 2 узагальнено ключові педагогічні умови забезпечення наступності в екологічній освіті та їхні практичні прояви на рівні дошкільної освіти та початкової школи.

Таблиця 2

Характеристика педагогічних умов наступності в екологічній освіті [15–17]

Педагогічна умова	Прояв у дошкільній освіті	Прояв у початковій школі
Послідовність змісту	Базові екологічні поняття через гру та спостереження	Розширення понять через структуроване навчання та проєктну роботу
Наступність форм і методів	Сенсорний досвід, екологічні ігри, казки	Дослідницькі завдання, екологічні проєкти, рефлексія
Взаємодія та безперервність у підготовці вчителів	Обмін досвідом, спільне планування	Методологічне узгодження, спільний професійний розвиток
Середовище, сприятливе для екологічного розвитку	Екокуточки, зелені ігрові зони, емоційна підтримка	Природничі класи, екологічні майстерні,

		візуальна неперервність простору
--	--	-------------------------------------

Джерело: авторська розробка

Створення педагогічних умов для забезпечення наступності в екологічній освіті потребує комплексного підходу, що об'єднує зусилля педагогів, закладів освіти і територіальних громад. Лише за умови системної координації змісту, методів, професійної співпраці та створення сприятливого середовища можна забезпечити формування сталої екологічної культури у дітей із раннього дитинства.

Висновки. У ході дослідження було встановлено, що проблема забезпечення наступності в екологічній освіті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є багатоаспектною та потребує комплексного підходу, що буде враховувати вікові особливості сприймання дитиною навколишнього середовища, особливості змісту та форм організації освітнього процесу, а також рівень професійної взаємодії між педагогами різних освітніх ланок. Аналіз наукових джерел засвідчив відсутність уніфікованого підходу до трактування наступності як педагогічного явища, що зумовлює певну фрагментарність у реалізації екологічного виховання дітей на різних етапах навчання. Практичний досвід закладів освіти показав, що за умови цілеспрямованої взаємодії між дошкільними установами та початковою школою, спільного планування заходів, погодження змістових акцентів і послідовності методів можна досягти якісного підвищення рівня екологічної культури дітей.

Педагогічні умови, що були визначені в процесі дослідження, зокрема узгодженість змісту екологічної освіти, безперервність методичних підходів, міжінституційна взаємодія педагогів і створення сприятливого освітнього

середовища, виявилися ключовими чинниками формування наступності між дошкільною та початковою ланками освіти. Реалізація цих умов сприяє не лише збереженню та розвитку екологічної обізнаності дитини, а й формуванню сталих особистісних орієнтацій на дбайливе ставлення до природи. Результати дослідження мають практичну цінність для розроблення міжрівневих освітніх програм і впровадження інтегрованих форм екологічного навчання. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробленням дієвих моделей педагогічної взаємодії між закладами освіти з метою забезпечення цілісної системи екологічного виховання в контексті наступності.

Список використаних джерел

1. Мельниченко С. Г. Methodological principles of developing design thinking in future educators during professional training process. *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали VII Всеукраїнської науково-методичної конференції. Одеса: ОНЕУ, 2024. С. 163–165. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/9356?show=full> (дата звернення: 17.03.2025)
2. Мельниченко С. Г. Дослідження сучасного стану, проблем та перспектив впровадження цілей сталого розвитку в освітній процес в Україні. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції*: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю (Суми, 18 червня 2022 року). Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 143–146. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/88668> (дата звернення: 17.03.2025)
3. Краснощок І. П., Кравцова Т. О. Формування соціальної компетентності підлітків у середовищі закладів загальної середньої та

позашкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2024. № 216. С. 211–217. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-211-217>

4. Різак Г. В. Екологічна освіта та формування екологічної свідомості: шлях до гармонії з природою. *Перспективи та інновації науки. Серія: Педагогіка. Психологія. Медицина.* 2024. № 5 (39) DOI: [http://dx.doi.org/10.52058/2786-4952-2024-5\(39\)-143-154](http://dx.doi.org/10.52058/2786-4952-2024-5(39)-143-154)

5. Зацаринна А. О., Коваль В. О., Кисла О. Ф. Наступність між дошкільною і початковою освітою в екологічному вихованні дітей. *Інноваційна педагогіка.* 2021. № 40. С. 24–27. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.4>

6. Луканьова Л. Особливості екологічного виховання у формуванні особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи.* 2025. № 7. С. 34–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-7-6>

7. Мартін А. М. Екологічна освіта в контексті сталого розвитку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2025. № 217. С. 336–339. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-336-339>

8. Маланчук О. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Вересень.* 2023. № 4 (99). DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2023.04>

9. Беседа П. С., Кононова М. М. Особливості формування екопсихологічної культури молодшого школяра. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology.* 2021. № 96. С. 61–64. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2021-245IX96-12>

10. Ратушняк Н. О., Жаркова І. І., Матіяш В. В. Наступність у формуванні еколого-краєзнавчої компетентності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15254905>
11. Іванова В. В., Атрощенко Т. О. Позитивне ставлення до природи як результат формування природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільного віку. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14568060>
12. Косенчук О. Г. Формування компетентностей дитини: наступність дошкільної та початкової освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (2). С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-7>
13. Стахів Л., Стахів В., Волошин С., Прийма А. Проблема наступності й перспективи у здійсненні екологічного виховання учнів за екоцентричною парадигмою у закладах загальної середньої освіти: нормативно-правовий аспект. *Молодь і ринок*. 2022. № 5 (203). С. 110–115. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.264653>
14. Маляр Л. В., Шикітка Г. М., Милян Ж. І. Використання інноваційних підходів до впровадження ідей сталого розвитку в дошкільній та початковій освіті. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14623675>
15. Стецула Н., Оршанський Л. Педагогічні умови проведення екологічної освіти під час професійно-практичної підготовки сучасного вчителя природничих спеціальностей. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 2. С. 88–93. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-2-88-93>

16. Толочко С. В. Концептуальні основи формування в старшокласників екологічної компетентності в умовах подолання екологічних наслідків війни. *Педагогічні науки*. 2024. № 106. С. 28–35. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-106-4>
17. Комар О. А. Наступність закладу дошкільної освіти та початкової школи: сучасний погляд. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 214. С. 43–49. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-43-49>